

приступи

Милеџа Аћимовић Ивков

ОД ПОЕТИКЕ ДО ПОЛИТИКЕ, И НАЗАД

Драгослав Михаиловић, *Мајстџорско писмо*,
„Издање аутора”, Београд, 2007.

У садржинску основу ове књиге Драгослава Михаиловића положени су текстови различите жанровске и изражајне природе. Од оних који су део његове преписке (такав је обележио наслов књиге), потом некролога, до оних чији је карактер одређен транспарентнијим односом према књижевној, културној и широј јавности. А такви су текстови говора, разговора (интервјуа) и краћих расправа...

У њима је видно пишчево настојање да, пре свега, именује и у отвореном дијалогу превазиђе одређене непознанице и нејасноће, чак и када су оне настале на пријатељско-колегијалној релацији, каква је она из наслова са Александром Тишмом, до оних које се тичу објективних чињеница и феномена. Ови потоњи везани су за крупне и важне теме његове литературе, као и друштвеног и јавног живота. Односно, проблема културне и научне политике. Потом и оних чињеница које су у вези са темељним питањима националне политике и опстанка. А сви су они прожети и обележени дубоко личном зебњом и стваралачком недоумицом која је, сугестивно, назначена већ у завршници кратког, уводног, фикционалног текста „Сањам да сам умро”: „Пробудио сам

се с непријатном свешћу да ме тог дана очекује невелика почасна церемонија, на којој опет нећу знати где могу да сместим руке нити шта тим људима треба да кажем.” Из позиције те „непријатности” и тог „незнања” проистекла је чудновата мешавина тонова који карактеришу хетерогену скупину текстова ове књиге: од личне и пријатељске наклоности и брижности, преко искреног самопрекора и кајања, до резолутних, резигнираних, опорих и гневних, тонова критичких примедаба и јетке, субјективне, жести и прекора.

Велика, раније друштвено-политички табуисана тема његове књижевности *Голи ошок* и, уопште, државни терор у Титовој Југославији и овде је упадљиво активирана. Додуше, и на један сасвим нарочит начин. Наиме, у тексту „Како да повратим самопоштовање” аутор је наглашено лично, скоро исповедно, изнео и чињенице везане за његов боравак на том кажњеничком острву и, то је посебно упадљиво, појединости везане за његово „сламање” и *ревидирање* идејних и идеолошких ставова. Тоном у коме се може разабрати и „жално цвиљење над сопственим гробом” он је, указујући на случај једног кажњеника и догађаје у вези са њим којима је он својим затвореничким признањима дао подстрека и замаха, покајнички нагласио: „Педесет година ме је због њега гризла савест”. Као што је и, у истом тексту, кроз „ослоњеност на сећање”, поново призвао она дубоко хумана, људска осећања којима је уверљиво прожета његова приповедна и романескна проза из тог тематског круга: „Осећао сам срам и срамим се и данас.”

Поред текстова који су у директној вези са доминантним темама његове књижевности, ову књигу препознатљиво карактеришу и они текстови (јавни иступи, говори поводом примања књижевних награда) у којима је овај писац, полемички горљиво, са израженим слухом за савременост, расправљао о различитим темама из блиске историје, односно о њиховим значењу и последицама у животу нације и државе. Таква је тема о „нашем стрмоглавом југословенству”.

„Нама Југославија никад није била потребна, а поготову нам није потребна данас. Кад гледамо Косово, можемо рећи да га је ослобађала Србија, а продавала Југославија.” У овим речима изговореним у Грачаници 2002. године јасно се уочава смер полемичких инвектива Драгослава Михаиловића. Његовог жестоког опорицања југословенске идеје и историје, као и научне и ине аргументације с тим у вези. Из тог делокруга издвојена је као засебна и централна тема његовог полемичког дискурса. А она је везана за језичку политику и, на тој основи, изграђиване односе у последњој заједничкој држави.

Иступајући тако против „црногорствујућег језичког југословенства” он је указивао да су и „навијачки расположени српски научници, нарочито Цвијић и Вук”, значајно допринели тадашњој, а по његовом увиду трајућој, језичко-националној пометњи. Увиђајући како су само

његови сународници успели да се у блиској прошлости и у заједничкој држави, „као једини у свету (...) асимилију ни у шта”, он је жестоко иступио против таквог развоја ситуације при том, због такве аутистичне политике, грдећи државне институције (Академију, посебно њен Институт за језик) појединце у њој, па и сопствени народ. Уочљиво при том наглашавајући: „Нетрпељивост науке о језику према србијанским дијалектима”.

У тим истузима Михаиловић је исказао велику личну полемичку жест, као и веома снажно настојање да се дође у посед истинских сазнања и правих усмерења. Односно, да се нагомилане антиномије из националне историјске и културне прошлости почну решавати на тај начин што ће се Срби и Србија, најпре, вратити себи и сопственим аутохтоним вредностима. Међу такве вредности се, најпре, убрајају оне које долазе из поља културе.

Указујући на неопходност промена мишљења и ставова, а поготово тзв. културне политике и очекујући да се, најпре, држава и њене институције постарају око тога он је, подсећајући, указујући и подстичући исписивао своје полемичке текстове са уверењем да такав начин изношења опречног мишљења може бити од извесне помоћи и користи. Помоћи, да подстакне на размишљање, а користи да доведе до неопходних промена. А да ли и колико тај начин залагања и борбе може бити делотворан и подстицајан, Михаиловићу, писцу и полемичару, може најбоље и најпотпуније да одговори актуелна стварност.

Питајући се, на једном месту: „Јесу ли моји Срби ово шенули?” он, горко и скоро резигнирано, заправо, куца на већ отворена врата иза којих се распознају и слуте громадни нерешени национални проблеми и питања за која, „у не баш много способном српском народу” кога његов писац, ево, грди, изгледа, нема јасне свести о тежини и сложености актуелне друштвено-националне ситуације, једнако колико у његовој интелигенцији нема јасно исказане воље да се учини какав помак или устук. И у том хијатусу Михаиловићеве горке и гневне речи остају без великог, а очекиваног, одјека. Изгледа да се оне нису јасно разумеле и добро примиле, пошто су велике (и званичне) реакције на њих, поготово оне институције и појединци које прозива, засада, изостале.

Долазећи из списатељске тишине као гласне речи освешћеног појединца, оне, изгледа, да лагано и неприметно залазе у маглу и тишму наше трајуће општедруштвене и појединачне незаинтересованости и неснађености. И тако се над њима затвара још један круг неразумеванња оличен у пословичној мрзовољи, нехају, аутистичности и глувилу. Околност да оне, евентуално, аболирају свог творца није никоме и никаква утеха. Ни препорука.

Значењско и вредносно оправдање овако конципиране књиге чине, пре свих, текстови у којима су актуелизована питања ауторских по-

гледа на књижевност у целини, а поготово на сопствено стварање. У таквим текстовима/разговорима Михаиловић је доследно и консеквентно образлагао питања властите поетике. Од оних која се тичу посебности његовог стваралачког израза, до оних општијих у којима се зрцале, успут изречене, занимљиве опсервације и подстицајна запажања. Тако су и многа отворена и важна питања његове књижевности, из пера аутора, добила усмеравајуће импULSE за будуће разноврсне интерпретације. И у томе је, најпре, садржана постојана вредност ове књиге.

Стилску константу понављања мотива и разраду једном обликованих сижеа Драгослав Михаиловић поновио је и у овој књизи метафикционалне и публицистичко-есејистичке прозе. У њеним разнородним текстовима он је потврдио своја ранија интелектуална становишта и још им додао одређене, конкретизујуће смисаоне акценте. Њихова вредност и значај, посебно текста разговора са угледним славистом Робертом Ходелом, исказују се у припомоћи за разумевање његовог прозног света и стваралачког поступка, као и за покретање и заснивање изразито полемичког контекста око неких темељних питања наше новије историје и културе. Будући одговори на та гласно постављена питања одредиће вредност и судбину овој тематски разуђеној, откривању и сазнавању важних истина, односно отвореном дијалогу са временом и људима, највећма, посвећеној књизи.